

Fals tratat de manipulare

Ana Blandiana (nume literar al Otiliei-Valeria Coman, căsătorită Rusan) s-a născut la Timișoara, la 25 martie 1942. Studii de filologie romanică, licențiată a Facultății de Filologie a Universității din Cluj. Burse de studii la Iowa University (SUA), Heidelberg Universitat, DAAD Berlin.

Cărți de poezie: *Persoana întâi plural*, 1964; *Calcaiul vulnerabil*, 1966; *A treia taină*, 1969; *50 de poeme*, 1970; *Octombrie, noiembrie, decembrie*, 1972; *Poeme*, 1974; *Somnul din somn*, 1977; *întâmplări din grădina mea*, 1980; *Ochiul de greier*, 1981; *Ora de nisip*, 1984; *Stea de pradă*, 1986; *Alte întâmplări din grădina mea*, 1987; *întâmplări de pe strada mea*, 1988; *Poezii*, 1988; *Arhitectura valurilor*, 1990; *100 de poeme*, 1991; *în dimineața de după moarte*, 1996; *La cules îngeri*, 1997, 2003, 2004; *Cartea albă a lui Arpagic*, 1998; *Balanța cu un singur talger*, 1998; *Soarele de apoi*, 2000; *Refluxul sensurilor*, 2004; *Poeme*, 2005, *întoarcerea lui Arpagic*, 2008; *Patria mea A4*, 2010; *Pleoape de apă*, 2010.

Cărți de eseuri: *Calitatea de martor*, 1970, 2003; *Eu scriu, tu scrii, el/ea scrie*, 1975; *Cea mai frumoasă dintre lumile posibile*, 1978; *Coridoare de oglinzi*, 1983; *Autoportret cu palimpsest*, 1985; *Orașe de silabe*, 1987; *Geniul de a fi*, 1998; *Ghicitul în mulțimi*, 2000; *Cine sunt eu?*, 2001; *A fi sau a privi*, 2005; *O silabisire a lumii*, 2006; *Spaima de literatură*, 2004, 2010.

Cărți de proză: *Cele patru anotimpuri*, 1977, 2001, 2011 – nuvele; *Proiecte de trecut*, 1982, 2011 – nuvele; *Sertarul cu aplauze*, 1992, 1998, 2002, 2004 – roman; *Imitație de coșmar*, 1995 – nuvele; *Orașul topit și alte povestiri fantastice*, 2004 – nuvele.

Cărțile sale de poezie și de proză au apărut în traducere, începând din 1982, la prestigioase edituri din Polonia, Germania, Italia, Marea Britanie, Spania, Estonia, Suedia, Norvegia, Ungaria, Franța, Olanda, Bulgaria, Letonia, Albania, Serbia, Slovenia, Macedonia, China, Coreea de Sud.

Premii literare: Premiul pentru poezie al Uniunii Scriitorilor din România, 1969; Premiul pentru poezie al Academiei Române, 1970; Premiul pentru proză al Asociației Scriitorilor din București, 1982; Premiul Internațional „Gottfried von Herder“, Viena, 1982; Premiul Național de Poezie, 1997; Premiul „Opera Omnia“, 2001; Premiul Internațional „Vilenica“, 2002; Premiul Internațional „Camaiores“, 2005; Premiul Special „Acerbi“, 2005.

Interdicții de publicare: 1959-1964, 1985, 1988-1989.

în 1990, Ana Blandiana reînfințeaza PEN Clubul Român, al cărui președinte devine. Este unul dintre inițiatorii Alianței Civice, pe care o conduce între 1991 și 2001. Fondator și președinte al Academiei Civice, care realizează, sub egida Consiliului Europei, Memorialul Victimelor Comunismului și al Rezistenței, de la Sighet. Membră a Academiei Europene de Poezie, a Academiei de Poezie „Stéphane Mallarmé“ și a Academiei Mondiale de Poezie (UNESCO).

Ana Blandiana
Fals tratat
de
manipulare

 HUMANITAS
BUCUREȘTI

Biografia unei obsesii

Aceasta nu este o carte de memorii, chiar dacă uneori poate să lase această impresie. Ea nu este o încercare de a-mi povesti viața, ci o încercare de a o înțelege. De aceea, întâmplările nu urmează o ordine cronologică, ci succesiunea logică a argumentației și nu sunt legate între ele decât prin asociații de idei și împletiri de obsesii. De fapt, încet, încet, prin selecție (o selecție care nu putea fi decât tendențioasă), obsesiile au fost reduse la una singură, ce ar putea fi definită prin întrebarea: cât din ceea ce am trăit este un rezultat al voinței mele și cât se datorează influențelor, presiunilor și manipulărilor care s-au exercitat asupra mea? Și nu mă refer doar la faptul de a fi fost obligată să fac, mă refer și la faptul, infinit mai grav, de a fi fost uneori convinsă să fac.

În momentul în care mi-am pus pentru prima oară această întrebare cerând un răspuns laborios – din care cartea de față nu poate reprezenta, în mod fatal, decât o parte –, întregul drum parcurs mi-a apărut ca un slalom printre diverse încercări de deturnare de la direcția pe care pornisem, pentru ca următorul pas să fie o altă manevră, de obicei de sens contrar sau cel puțin diferit, în așa fel încât, cu timpul, traiectoria se rotunjea, se contorsiona și devenea aproape imposibil să descoperi cât din direcția inițială putuse fi păstrat și, în ultimă instanță, chiar, care fusese această direcție. Au încercat să mă manipuleze oameni, adversari sau colegi, dușmani sau prieteni, instituții, cărți, credințe, idei; fiecare ieșire din singurătate și fiecare contact cu altcineva sau altceva a fost o încercare – uneori reușită, alteori nu – de a mă schimba și de a mă transforma

în purtătoarea unui alt destin. Am reținut, evident, mai ales momentele în care am descoperit la timp intenția de deturnare și am reușit s-o parez sau, dimpotrivă, pe cele pe care, descoperite prea târziu sau chiar mult după ce se produsese, nu am reușit să le împiedic să mă marcheze. Dar câte alte momente au trecut prin mine și m-au transformat fără măcar să le observ, uneori atât de subtil, încât nu au lăsat nici o urmă vizibilă, insinuate în adâncul proceselor chimice? Alteori, dimpotrivă, au lăsat pete de neșters și malformații pe care le descopeream târziu cu oroare, fără să fiu în stare să-mi amintesc de când le purtam și ce le provocase. Oricum, manipulată de alții sau numai de propriile mele iluzii, am fost întotdeauna liberă în sensul revoltei împotriva răului, niciodată în sensul indiferenței față de el.

Nu fac parte dintre scriitorii care se gândesc dinainte de a debuta la momentul în care vor ajunge să-și scrie memoriile, trudind pe parcursul întregii vieți ca secretari conștiințioși ai propriei deveniri sau ca arhivari ai gloriei ce va să vină. Am fost întotdeauna prea grăbită, prea neglijentă și chiar prea modestă pentru asta. Problema mea era să aflu unde greșeam, din moment ce tot ce făceam pentru a schimba ceva în jurul meu era în zadar. Sau poate că greșeala era chiar încăpățânarea de a încerca să schimb?

N-am notat niciodată decât idei; faptele mi se păreau întotdeauna lipsite de importanță, iar propria mea devenire demnă de interes doar în funcție de numărul de pagini pe care am fost în stare, scriindu-le, să le salvez de neant. Ceea ce încerc să fac acum nu este, deci, descrierea unei istorii știute, ci investigarea unor întâmplări din punctul de vedere al întrebării exasperate de la care am pornit și care – asemenea unui magnet care, plimbat peste o suprafață acoperită cu pilitură de fier, o ordonează, dându-i formă, structură și sens – poate să schimbe nu numai perspectiva, ci și conținutul poveștii. Desigur, subiectul investigației sunt eu însămi, dar ceea ce mi se pare important este faptul că nu e vorba doar de un *studiu de caz*, că mai tulburător decât exemplificările, decât răspunsurile la întrebare (cine pe cine manipulează, cine reușește și cine nu

reuşeşte să manipuleze sau să nu se lase manipulat) este adevărul că în centrul tuturor forţelor, lucrurilor, faptelor, întâmplărilor, personajelor stă – asemenea unui soare negru ordonator de lumi scoase din haos pentru a fi dependente – dorinţa de a manipula. Iar aceasta nu este o inovaţie a istoriei recente. Se spune că regele indian Asoka (273 î.Hr.) a înfiinţat societatea secretă a celor 9 înţelepţi care deţineau toată înţelepciunea lumii, fiecare fiind responsabilul unuia dintre domeniile cunoaşterii. Primul dintre aceste domenii era cel al tehnicilor de propagandă şi de manipulare a maselor, al ştiinţei atotputernice prin care, stăpânindu-se gândirea mulţimilor, putea fi guvernată lumea.

Aceasta este prima dintre cărţile mele pe care am scris-o fără bucurie, chiar cu un anumit resentiment născut din obligaţia de a o scrie. O obligaţie care mă umileşte, așa cum mă umileşte obligaţia de a-mi face investigaţii medicale când nu mă simt bine. Ca şi pe plan medical, trebuie să accept să mă expun, să mă las cercetată (faptul că eu însămi sunt cercetătorul nu schimbă întru nimic lucrurile) şi să aştept cu emoţie rezultatul cercetărilor. Desigur, este şi o carte de amintiri, doar în măsura în care amintirile pot deveni argumente. Dar ea nu va avea cu siguranţă nimic comun cu acele opusculă în care diferite personaje publice îşi povestesc experienţa politică recentă pentru a o consolida pe cea viitoare, folosind fraze mai mult sau mai puţin lemnoase, mai mult sau mai puţin proprii, ca să-şi acopere greşelile şi să-şi pună în valoare adevărurile. Şi asta pentru simplul motiv că nu am scris această carte pentru a transmite un adevăr pe care *eu* îl deţin, ci pentru a găsi un adevăr de care *eu* am nevoie. Sensul ei nu este să acopere, ci să descopere ceva. Şi anume, răspunsul meu la întrebările pe care singură mi le pun în legătură cu propria mea condiţie şi propria mea evoluţie.

De câte ori am fost întrebată – şi am fost întrebată de multe ori – ce aş vrea să schimb, dacă aş putea, în viaţa mea trecută, am răspuns că aş vrea să fi debutat cu al doilea volum. Apărut

după patru ani de interdicție – declanșată imediat ce debutasem cu două poezii în ultima clasă de liceu –, primul volum ocupă în biografia umilințelor mele unul dintre primele locuri. El m-a învățat că numele cules pe o copertă, departe de a fi semnul unei victorii, poate fi momeala cu care ești prins într-o capcană menită să te dreseze. Visasem sfârșitul interdicției ca pe o formă de libertate și se dovedea doar o formă de manipulare. În pofida succesului pe care l-a reperțat și care a însemnat lansarea mea în lumea literară, acest volum este pentru mine simbolul neputinței în fața sistemului, în fața capacității și a nerușinării acestuia de a manipula. Cu strofe tăiate, cu versuri adăugate, cu titluri schimbate, cu atâtea cuvinte înlocuite, încât reușeam cu greu să refac în minte forma inițială, răsfoirea primului exemplar al debutului a fost pentru mine un șoc a cărui intensitate s-a transformat într-o lecție pentru toată viața. Am izbucnit, cu el în mână, în plâns, un plâns a cărui amintire aveam să o folosesc profilactic de nenumărate ori. A fost o lecție pe care n-am uitat-o niciodată și care a contribuit esențial la formarea omului și autorului care am devenit. Nu a fost ultima oară când am descoperit că tot răul este spre bine.

Ani de zile, deasupra mesei mele de lucru a stat prinsă într-un ac o propoziție a lui Erasmus din Rotterdam: „Să nu te lași folosit de nimeni“. Era la începutul anilor '90, când am descoperit cât de simplu era înainte să mă feresc de dușmani și cât era de complicat acum să-i deosebesc de prieteni. La asta se adăuga faptul că, forțele politice și componentele societății diversificându-se și noțiunea de imagine devenind o fațetă determinantă a noțiunii de putere, asaltul celor care aveau nevoie să-și anexeze un gest, o replică, o figură, un destin – ce puteau fi utile ornamental, puteau fi maculate sau puteau fi folosite ca detergent – a devenit tot mai agasant și tot mai periculos, obligându-mă la o obositoare continuitate a atenției. Îmi amintesc încă mirarea mea aproape amuzată din '90 când au început să apară împotriva mea în presă primele insulte și calomnii. Mi se părea de neînchipuit că m-ar putea atinge, că mi-ar putea

face rău, că le-ar putea crede cineva. Nici o clipă nu mi-am pus problema că aş putea fi erodată de aceste terfeliri vulgare, absolut neverosimile. Au trebuit să treacă ani de neobosită murdărire ca să încep să înţeleg că nu sunt de nedistrus, că pot fi dizolvată în noroi.

Nu înseamnă că problema era pentru mine nouă. Cândva, la jumătatea anilor '80, făcusem o adevărată obsesie din întrebarea dacă nu cumva ar trebui să încetez să mai lupt cu cenzura şi, deci, să mai încerc să apar, din moment ce orice victorie pe care o repurtam, reuşind să public o carte adevărată, era automat manipulată de cei ce încercaseră să o împiedice, devenind un argument real al unei libertăţi inexistente. Atenţia şi precauţia mea trebuiau atunci să funcţioneze în acelaşi timp şi cu aceeaşi intensitate în două direcţii opuse: pe de o parte, să evit represiunea, iar pe de altă parte, să evit falsa impresie că represiunea nu există. Ceea ce era nu numai greu, ci aproape imposibil, pentru simplul motiv că evitarea unuia dintre braţele alternativei te arunca teoretic în braţele celeilalte. Şi totuşi, mi s-a părut, cel puţin din punct de vedere nervos, suportabil, pentru că aşa cum erau, riscante, perfide şi contradictorii, pericolle veneau totuşi dintr-o singură direcţie, ceea ce simplifica lucrurile şi făcea lumea să se deseneze clar, fără nuanţe, în alb şi negru. Mai târziu, în condiţii de libertate, albul şi negrul au dispărut, albul putrezind şi descompunându-se în nenumăratele culori din care se născuse, în timp ce negrul se travestea, încercând să se combine cu nuanţele pe care reuşea să le manipuleze, să formeze nesfârşite şi confuze game de griuri. Totuşi, atenţia de decenii îmi formase ochiul, eram în continuare în stare să-i recunosc pe vechii adversari sub indiferent ce travesti. E adevărat că în decembrie '89, timp de câteva zile, a existat un hiatus, o întrerupere produsă de orbitoarea lumină a libertăţii apărute prea brusc, o scurtă perioadă în care n-am mai reuşit să discern aproape nimic, până când ochiul s-a acomodat şi obişnuit cu lumina. Apoi, ceea ce m-a tulburat a fost felul în care încercau să mă folosească cei

despre care credeam că îmi sunt asemenea. Prima dintre formele de manipulare fiind chiar ideea mea, pentru care nu am pe cine să învinuiesc, referitoare la aceste iluzorii similitudini.

Pentru că, dacă am putut rezista adesea la manevrarea de către dușmani, mi-a fost infinit mai greu să rezist la influențarea de către colegi, parteneri, la manipularea pe baza ideilor comune, în care mi se părea că eu cred mai mult decât ei. De fapt, poate că toate conflictele dintre oameni s-ar putea explica într-o singură cheie: aceea a dorinței de a manipula. Nu putem ierta celorlalți – adversari sau prieteni, n-are nici o importanță – încercările și adesea succesul de a ne manipula și, în egală măsură, refuzul de a se lăsa manipulați de noi, după cum ei nu ne iartă rezistența pe care le-o opunem și încăpățânarea cu care nu renunțăm să-i manipulăm. De fapt, chiar și iubirea este o formă de manipulare reciprocă într-un acord deplin până când – fiecare cedând celuilalt totul și renunțând la punctul său de vedere pentru a-i dărui celui iubit bucuria de a învinge – se petrece o înlocuire a pozițiilor și, în ultimă instanță, o topire a punctelor de vedere diferite într-o magmă comună. Dar, dincolo de toate acestea, cea mai periculoasă dintre formele de manipulare căreia i-am căzut victimă a fost capacitatea mea de a mă iluziona, de a mă entuziasma, de a începe prin a avea încredere. Totul izvorând dintr-o deficiență de imaginație, din incapacitatea de a-mi imagina că *celălalt* este altfel decât mine. Deși repetatele experiențe și dezamăgiri ar fi trebuit să mă dezbrace de această naivitate de care țineam cu dinții. Nu eram incapabilă să văd diferențele, ci mi se părea mai ușor să nu le văd decât să le accept.

Și tot ce puteam să inventez împotriva evidenței era singurătatea. Nu știu un alt lucru pe care să-l fi construit cu mai multe eforturi și cu mai firave rezultate.

Apoi, principalul lucru pe care l-am învățat după '89 a fost că, dacă mă hotărâsc să-mi părăsesc singurătatea, dacă vreau să realizez ceva ce nu pot face singură – chiar dacă eu fac cea mai mare parte –, dacă vreau să colaborez și cu alții, trebuie să învăț

să văd numai partea bună a celor cu care colaborez, încercând să nu o văd pe cea rea. Iar dacă nu reușesc, dacă aceasta din urmă este prea mare, să renunț la colaborare. Era, de fapt, o întoarcere la punctul de pornire, o închidere a cercului pe altă treaptă, mai realistă, cu deosebirea că de data aceasta naivitatea era ținută sub control și devenea un element al construcției. Cei ce mă foloseau – indiferent din ce motiv și cu ce scop – erau folosiți la rândul lor pentru realizarea operei care devenea, astfel, mai mult sau mai puțin, comună.

Prima manipulare

Prima oară când am fost manipulată în viață nu cunoșteam încă noțiunea de manipulare. Aveam 5 sau 6 ani, era cred în 1948 sau 1949, mai curând în 1948, pentru că nu eram încă la școală, iar întâmplarea pe care o voi povesti este și prima mea amintire politică. Este vorba de prima arestare a Tatei. Eram acasă numai noi doi, Mama era plecată la plimbare cu sora mea în cărucior. Stăteam amândoi și citeam, Tata din cărțile lui groase, eu din niște reviste pentru copii, de dinainte de război, pe care, de altfel, am și învățat să citesc, pentru că încă nu se tipăreau cărți pentru copii. Cred că niciodată în viață nu m-am simțit mai importantă decât mă simțeam atunci când mă lua Tata „să citim amândoi“.

Eram deci cu Tata și citeam amândoi, când am fost întrerupți de niște bătaii, neobișnuit de imperative, în poarta de la stradă, care, de altfel, nu era închisă. Erau trei bărbați necunoscuți, dintre care unul, cu o voce foarte ridicată – ca să audă și vecinii care se iviseră speriați și curioși pe la garduri –, a spus că au venit să facă o percheziție. Nu cred că știam ce înseamnă „percheziție“, dar după tonul amenințător al anunțului nu putea fi decât ceva de rău, și țin și acum minte că am fost mândră că Tata a cerut să-i arate ordinul de percheziție și a așteptat calm ca ei să se caute prin buzunare (era evident că nu se așteptau să le fie cerut) și să-i fie întinsă hârtia, pe care a despăturit-o încet, a citit-o în tăcere și apoi a deschis poarta larg poftindu-i să intre. Au intrat grăbiți, aproape dându-ne la o parte și ajungând înaintea noastră în casă, unde – când peste câteva minute

am ajuns și noi – începuseră deja să cerceteze totul, trecând dintr-o cameră într-alta.

— Trebuie să chemăm un martor, a spus cel ce arătase hârtia și un altul a plecat grăbit să caute pe cineva, dar s-a întors aproape imediat ca să-l cheme pe Tata să-i deschidă poarta.

— Dar poarta e deschisă, a spus Tata mirat. Nici nu are încuietore.

— S-a înțepenit, probabil, în orice caz nu pot s-o deschid singur, a răspuns enervat cel ce nu putea deschide poarta, ieșind din nou, iar Tata, nedumerit, l-a urmat, în timp ce eu – care de la sosirea celor trei nu mă desprinsesem de mâna Tatei – m-am ținut după ei (deși Tata îmi făcuse semn să rămân), de teamă că aș putea rămâne singură în casă cu cei doi străini.

Poarta era, bineînțeles, deschisă, iar bărbatul s-a scuzat moale, pe un ton în același timp umil și ironic, că ne deranjase. Apoi a ieșit în stradă și peste puțin timp s-a întors cu Silaghi Baci, un bătrân cu un picior de lemn care nu știa nici o boabă românește, dar era atât de tăcut, încât oricum nu vorbea nici o limbă. A intrat în curte stânjenit în urma celui care îl recrutase, a dat mâna cu Tata și m-a mângâiat pe cap, ca și cum ar fi vrut să se scuze.

Apoi a început percheziția. Silaghi Baci stătea pe un scaun de bucătărie parcă nevenindu-i să creadă ce vede, cei trei deschideau dulapuri împrăștiindu-le conținutul în mijlocul casei, răsturnau sertare, răvășeau așternuturi, pe când Tata, așezat la propriul lui birou ca într-o sală de așteptare, îi urmărea cu privirea fără expresie, cu o slabă urmă de curiozitate. Eu mă cuibărisem cât puteam mai aproape de Tata, așezându-mă pe mânerul scaunului său, în timp ce urmăream fascinată nenumăratele obiecte care ieșeau din lăzi, dulapuri, scrinuri, cutii și, zburând prin aer, se strângeau într-un fel de deal în mijlocul fiecărei odăi. Cu timpul – pentru că totul a durat mai multe ore – m-am obișnuit cu situația, cei trei străini, care munceau de zor cercetând fiecare obiect, începură să-mi devină familiari, mai puțin înfricoșători, și am avut curajul să mă desprind de Tata ca să-i pot urmări plină de curiozitate. Au coborât în

pivniță și eu am rămas pe muchia gârliciului, de-acolo de unde începea un plan înclinat pentru coborârea coșurilor cu lemne tăiate în curte, cu un fierăstrău mecanic icnind ascuțit, amenințător, care mă fascina. Nu-i mai vedeam în întuneric și-mi era aproape milă de ei că trebuie să umble pe unde Mama îmi spusese să nu cobor niciodată pentru că sunt șoareci, la fel cum îmi spunea să mă spăl pe mâini după ce mă jucam cu pisica pentru că a fost în pivniță. Apoi au urcat în pod și eu m-am luat după ei, fără să mă urc însă, ci rămânând cu picioarele pe ultimele trepte ale scării și ajungând numai cu partea de sus a corpului în mirosul de praf de cărți vechi care mi s-a părut întotdeauna misterios și atrăgător. Mi-am adus aminte cum, cu vreun an în urmă, când eram mai mică, îl ajutasem pe Tata să coboare cărțile exilate în pod și apoi să le urce din nou mai subțiri, cu multe pagini smulse. Erau chiar cărțile pe care cei trei le cercetau acum cu un fel de scârbă, aruncându-le pe rând disprețuitori pe dușumeaua prafoasă care înălța la fiecare cădere un mic nor de praf.

Când am revenit jos, Tata și Silaghi Baci stăteau la fel de nemișcați și de muți cum îi lăsasem. Nici măcar nu se priveau. Am alergat, fără să spun nimic, la Tata, agățându-mă de brațul lui, ca și cum aș fi vrut să văd dacă reacționează, dacă e viu. Și într-adevăr a părut că revine dintr-un alt plan, dintr-o altă lume și, ridicându-se de la birou, s-a îndreptat spre cei trei care intrau cu aerul că terminaseră treaba.

— Mai e ceva de cercetat? a întrebat Tata mai mult amabil decât ironic și îmi aduc aminte că unul dintre ei a întors capul spre el privindu-l cu o bruscă și intensă atenție.

— Cred că nu, a răspuns târăganat cel care părea superior celorlalți în grad și care s-a așezat la masa din mijlocul camerei, scoțând din servietă niște hârtii. Trebuie să întocmim procesul-verbal, a adăugat el adresându-se Tatei.

— Dar, șefu', a intervenit cel mai tânăr dintre ei, un tânăr subțirel și negricios, lingușitor și obraznic, în același timp și în egală măsură. N-am controlat sertarele toaletei.

Toaleta era o oglindă înaltă și ovală, montată într-un lemn gălbui cu modele sculptate sub care se găseau două sertare mari a căror suprafață superioară închipuia un fel de măsuță; pe aceasta se aflau o dantelă și o sticlă în formă de pasăre, având atașată o pompă pentru pulverizarea unui parfum care se terminase de mult. Într-unul din cele două sertare erau obiectele de toaletă ale Mamei (rujuri, pudre, perii de păr), iar în celălalt, jucăriile mele (păpuși de cârpe, cu părul făcut dintr-un petec de blăniță de miel negru, cu fața de pânză albă, cu ochii, nasul și gura desenate cu fardurile Mamei; un ursuleț cu cravată cu care adormeam seara în brațe când eram mică; niște bile colorate de sticlă pe care le promisem la grădiniță de la „ajutorul american“, o siluetă de carton decupată de Mama, pe care eu o îmbrăcam confecționându-i rochițe de hârtie; mobilă de păpuși făcută din cutii goale de chibrituri lipite între ele.

— Ne permiteți, părinte, să controlăm și cele două sertare, a întrebat șeful reverențios, iar Tata l-a privit uluit, neștiind dacă își bate joc de el sau e vorba de ceva mai grav.

— Dar e absurd să mă întrebați... Bineînțeles că puteți controla. Ați fost și în pod, și în pivniță...

Șeful a zâmbit ca de o glumă bună, iar tânărul negricios s-a aplecat și a tras sertarul meu cu jucării. Deasupra era un revolver.

Un obiect necunoscut (eram prea mică pentru a fi văzut filme) care nu știam ce căuta în sertarul meu. Am ridicat ochii spre Tata gata să întreb, dar Tata nu mai semăna cu el însuși, Silaghi Baci se ridicase brusc răsucindu-se gata să cadă pe piciorul de lemn, iar cei trei așteptau cu aerul că și-au făcut datoria.

Tata a fost arestat pentru port ilegal de armă, după ce a semnat procesul-verbal, semnat și de Silaghi Baci, în care se descria unde a fost găsit revolverul. După plecarea lor am rămas singură, privind încremenită grămezile de lucruri răvășite, fără să pot să plâng, în timp ce în urechi îmi suna bocănitul piciorului de lemn al vecinului care se îndepărta.

Abia când s-a întors Mama din oraș și m-a pus să-i povestesc în amănunt ceea ce se întâmplase – punându-mi întrebări de detaliu și obligându-mă să mă întorc și să povestesc încă o dată ceea ce i se părea neclar –, am înțeles că revolverul fusese pus în sertarul meu când îl scosese pe Tata din casă, ca să deschidă portița care era deschisă. Și atunci mi-am amintit că Tata îmi făcuse semn să rămân în casă, dar eu nu-l ascultasem, pentru că mi-era frică să rămân singură cu nou-veniții. Dacă nu mi-ar fi fost frică, dacă aș fi rămas în casă cât a lipsit Tata, ei n-ar fi putut să pună revolverul în sertar... Și abia în clipa în care am înțeles, sau am crezut că înțeleg mecanismul catastrofei construite pe vinovăția mea, am izbucnit într-un plâns fără sfârșit, atât de violent, încât mi se părea că mă va destrăma în bucăți aruncate printre boarfele din casa care se destrămasese și ea. Întâmplarea se închide în amintirea mea pe imaginea Mamei plângând și ea în hohote, în timp ce – cu sora mea mică urlând în brațe – încerca să-mi dea un pahar de apă cu zahăr. Dar nu acesta a fost sfârșitul. Luni de zile după aceea, și chiar după întoarcerea Tatei, am continuat să mă trezesc noaptea țipând și plângând în hohote, pentru că visam aceeași și aceeași scenă în care știam că trebuie să rămân în casă cu securiștii, dar nu am curajul și devin din nou vinovată de ceea ce urmează să se întâmple, din nou și din nou...

Cuprins

Biografia unei obsesii	5
Prima manipulare	12
Un infern de joasă speță	17
Oroarea de putere	21
Ușile date de perete	22
Țărânci bătrâne	34
Intrarea la facultate	39
Libertatea invizibilă	48
<i>Traviata</i>	50
Bătrâni și tineri	55
Orfanii	60
Un alt popor	67
Zidul	69
Ridicol	70
Marea de întuneric	76
Rețeaua	77
Solidar, solitar	87
Dilemă	89
O întâmplare	90
Spaima de a fi premiant	97
Dictare	115
Indiferența	116
Un personaj de Camil Petrescu	121
Noțiunea de avere	123
Complexul eternității	134
Amintiri din Piața Universității	136
Cine știe ce este o mineriadă?	144

La cules ciuperci	147
Pături și popcorn	151
O fetiță urâțică	154
Cei doi români din Toledo	157
O istorie începută cu dreptul	162
Modelele	171
Ridurile gândirii	172
Procura	178
Patetica	179
Despre angelismul Alianței Civice	183
Dezbateri de idei	201
Numele sfârșitului lumii	204
Mașina de la poartă	207
Fostele aripi	212
La Ghiol	213
Libertatea de a fura	218
Fusta „Europa Liberă“	219
O întâlnire de gradul III	228
„Lecturile de la Covent Garden“	233
O lume clonată	240
Viața cu înlocuitori	247
Nea Gheorghe	250
Străina din oglindă	257
Fragmente	259
Într-o stație de autobuz	271
Zvonuri	275
O criză de încredere	279
Un stop-cadru	281
Două feluri de artiști	285
Addenda la <i>Sertarul cu aplauze</i>	289
Despre prostia păguboasă	292
Păstârnac	296
<i>Proiecte de trecut</i> , o poveste despre cenzură	300
Logica visului în istorie	309
Polemici americane	312
Ciuperca de pe preș	314

Mașina de scris	319
Și atunci, și acum	324
Mai multe vieți, mai multe nume	326
De unde vine ura?	334
Cătușa	340
Mistere nedeteriorate	342
Trei feluri de a spune NU	348
O întâlnire în Gara de Nord	351
An tan tina	354
Cel ce vă aplică legea	356
Țăranul și înregistrarea	359
Ultimele luni	363
Un unghi ascuțit	375
Relațiile mele cu timpul	377
Scriitor de scrisori	383
Tu ce vrei?	392
Farmecul discret al ilegalității	398
27 decembrie 1989	399
Manifestul din Cișmigiu	416
Cheia	420
Subliminal	421
O strategie a maculării	422
Exil	429
Vrăbiuța	441
„Iubire, spaimă de singurătate“	443
Păcălitorul păcălit	445
<i>Blow up</i>	453
Un popor blând?	455
Din nou despre telefon	458
Realitatea și privirea	463
Spectrul luminii	473
Lasă-mă să te las	474
Orologiul fără ore	476